

BALİ SULTAN (ks) (-1516)

Asıl adı Hızır Bali olan Bali Sultan(ks) ,Hünkar Hacı Bektaş –ı Veli'nin(ks) yolunu sistemleştirip bir ekol haline getirmiş, bu yolda pek çok zat yetiştirerek Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme devrindeki fütühatlarda birinci derecede pay sahibi olmuştur.

Doğum tarihi bilinmemektedir.

Hızır Bali , türbesinin iç kapısı üzerindeki kitabede, Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) torunlarından Resul Bali'nin oğlu olarak gösterilmektedir.

Hızır Bali , Fatih Sultan Mehmet ve Oğlu II. Bayezid devrinde yaşamıştır.

Edirne yakınlarındaki 'Dimetoka' şehrinde yetişmiş, Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolu'nun Dimetoka'taki 'Seyyid Ali Sultan ' dergahında , Fatih Sultan Mehmet Han ve Oğlu II. Bayezid devrinde kamil bir mürşid olarak irşad faaliyetlerinde bulunurken , Sultan II.Bayezid tarafından , 1504 yılında Dimetoka'taki dergahtan alınarak , Kırşehir Suluca karahöyükdeki Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) kabrinin bulunduğu merkez dergahın başına getirilmiştir.

Hızır Bali ,Sultan II.Bayezid tarafından Hacı Bektaş-ı Veli (ks) dergahının başına getirilince , bu yolu yeniden teşkilatlandırmış, bir ekol haline sokmuş, manen dergaha bağlı ancak dağınık halde bulunan derviş zümrelerini merkez dergahın idaresi altında toplamıştır.

Sultan Bayezid, Hızır Bali'yi, merkez dergahın başına getirmekle , Hacı Bektaş-ı Veli'nin (ks) Yolunu resmen devlet himayesi altına almış oluyordu.

İbadet ve takvaya son derece düşkün olan ve tarihte Sofu Bayezid olarak bilinen , Fatih Sultan Mehmet'in Oğlu Sultan II. Bayezid, Hızır Bali'ye yakın alaka göstermiş, devletin imkanlarını ona tahsis etmiş, Hızır Bali'nin, Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) yolunu, ekol haline getirip yaygınlaştırmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Bazı kaynaklar Sofu Bayezid'in, Hızır Bali'nin başlısı olduğunu kaydetmektedirler.

Hızır Bali'nin , dergahın başına geçirilmesinden sonra , Anadolu ve Rumeli'ndeki yaklaşık 362 civarındaki köy ve çevresindeki binlerce hektarlık tarım arazileri ile birlikte, bu dergaha vakfedilmiş, Bugünkü Hacı Bektaş Kasabası yakınlarındaki Tuzköy'de bulunan kayatuzu madeninin geliri de dergaha bağlanmıştır.

Dergahın gelirleri arasında , Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolu'na bağlı Devlet Ricali, Yeniçeri Ocağı'nın ileri gelenleri, ve zenginlerin yaptıkları bağışlar da bulunuyordu.

Sultan Bayezid ,Hacı Bektaş Dergahları'nın vakıflarını zenginleştirmiş ve bu yolun bütün vakıflarını Sulucakarahöyükteki vakfın idaresine bağlamış, başta Hacı Bektaş-ı Veli'nin (ks) türbesi olmak üzere, tamire muhtaç bütün dergahları onarmış, yeni dergahlar inşa etmiştir.

Rum abdalları Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda önemli rol oynamış, ilk Osmanlı Padişahları, Abdal Musa, Abdal Murad, Geyikli Baba gibi kamil velilere dergahlar açmışlar, bu dergahlar için vakıflar kurmuşlardır.

14.yüzyılın ilk yarısında yani 1300-1350 yılları arasında Yeniçeri teşkilatı, kendilerini Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) yoluna bağladı.15.yy da yani 1400-1500 yılları arasında bu yol Yeniçeri Ocağı'na tam olarak hakim oldu.

Osmanlılar'ın 14.yy. ortalarında yani 1350 yıllarından itibaren Rumeli'nde başlattıkları fetih hareketlerine, devamlı olarak Rum Abdalları , 15.yy.dan yani 1400 yıllarından itibaren de Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolunun dervişleri mutlaka katılmışlardır.

Fetihlerde ifa ettikleri maddi ve manevi hizmetler , bu yolun dervişlerine devlet nezdinde önemli bir mevki sağlamıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolu'nun büyüklerinden , Seyyid Ali Sultan , Yıldırım Bayezid devrinde, Dimetoka'nın fethinde bulunmuş, Yıldırım'ın izni ile bu yolun dört büyük dergahından birini Dimetoka'da kurmuştur.

Hızır Bali de, Fatih Sultan Mehmet devrinde,Dimetoka'daki bu dergahta yetişmiş ve dergahın mürşidi olmuştur.

15.yüzyılın son çeyreğinde yani 1475-1500 yılları arasında, Hacı Bektaş-ı Veli (ks) Hazretleri'nin mübarek yolu, Safeviler'in Siyasi maksatlarla, Anadolu'ya sızdırdıkları , Hurufilik nazariyelerin hedefi haline geldi.

Safeviler, bu yolla ,Osmanlı Devleti'ni kuran, onu ayakta tutan, ona fütihat kapılarını ardına kadar açan bu mübarek yolun önünü kesmeyi, bu manevi nehrin saflığını bozmayı ve dolayısıyla da Osmanlı Devleti'ni kalbinden vurarak çökertmeyi amaçlıyorlardı.

İşte Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) yoluna 1475-1500 tarihlerinden sonra arız olan her türlü gayrısafi nazariyelerin ana kaynağı bu idi.

Hızır Bali, böyle bir ortamda, Hacı Bektaş-ı Veli (ks) Dergahı'nın başına getirildi.Bu yolun bozulmaması için gayret gösterdi.Bu Yolu ana esasları ile canlı tutmak ,onu dışardan gelecek tesirlerden korumak için çalıştı.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) 'Makalat ' adlı eserinde ifade buyurdıkları dört kapı ve kırk makam tasavvufi düşüncesini, dergaha yeniden hakim kıldı.

Bütün ulemanın ve mutasavvıfların kabul ve tasvib ettikleri dört kapı olan şeriat ,tarikat , marifet , hakikat kapılarından geçirek insanları Hakka vuslat ettirdi.

Makalat'ta izah buyurulduğu gibi , bu dört kapının her bir kapısında on ayrı makam bulunmaktadır.Böylece , insanın, Hakk'a (cc) vuslatı için bir kamil mürşid terbiyesinde kırk makamı yaşaması ve geçmesi gerekmektedir.

Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli'nin (ks) Makalat adlı eserinde bütün ayrıntıları ile izah edilen bu kırk makamın ilk onu , İslam Dini'nin zahiri düsturlarına tahsis edilmiştir.Hacı Bektaş-ı Veli'yi(ks) konu alan yazımızda bu ilk on makam, 'Makalat'tan alınarak aziz okuyucularımıza arzedilmişti.Burada tekrar önemle üzerinde durulması gereken nokta, bu ilk on makamda , sağlam bir itikat üzere bulunulması, namaz, oruç, hac, zekat gibi ibadetlerin ifa edilmesinin farziyyetinin özellikle belirtilmesi ve bu kırk makamın birinin eksik olması durumunda ,diğerlerinin hiç birisinin varolmasının mümkün olmayacağıının altının çizilmesidir.

Yani kişi hangi makama yükselirse yükselsin ,doğru itikata ve ibadatü taata kayıtsız kalmasının mümkün olmayacağıının belirtilmesidir.

Makalat'taki kırk makamı yeniden gündem edip sistemleştiren , onların unutulup yok olmasına , bozucu nazariyelerle karışmasına mani olan Hızır Bali, bu kırk makamdan biri olmayınca , yani sağlam bir itikat bulunmayınca, namaz ,oruç, zekat hac gibi ibadetler ifa edilmeyince ,diğer hiçbir makamın varlığının ve öneminin kalmayacağını, ne Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolu'nun ne de kendisinin hiçbir anlamı bulunmayacağını ilan etmiştir.

Oniki İmam Hazeratı ile ilgili tasavvufi incelikler yine Hacı Bektaş-ı Veli'yi(ks) konu alan yazımızda bütün detayları ile izah edilmiş olup , Hızır Bali'nin Oniki İmam Hazeratı'nı yüceltmesinin , sağlam bir akidenin varlığına muhalif ve mugayir olmadığı bilakis Ehli Beyti Resulullah'ı (as) sevmenin ve imanın alameti olduğu açıkça anlaşılmıştır.

Zaten, Sofu Bayezid gibi , takva sahibi, kendini kulluğa atayan bir padişahın ,bu anlatılanlar dışındaki fikirlere, itikada ve davranış biçimine sahip bir insanı , Hacı Bektaş-ı Veli (ks) Dergahı gibi Devlet açısından hayati öneme haiz bir dergahın en üst düzeyine getirmesi, , kendisinin de ona bağlanması aklen ve naklen imkansızdır.

Bir başka önemli nokta da, Hızır Bali'nin Fatih Sultan Mehmet Han gibi ,Resulullah'ın (as) medhine muhatap olmuş , kudretli bir padişahın devrinde , Edirne gibi mühim bir başkent yakınındaki Dimetoka Şehrinde alenen faaliyet gösteren bir dergahta yetişmiş olması ve o dergaha mürşid olarak atanmasıdır.

Sağlam bir Akaide muhalif, ilme ve ulemaya mugayir, ibadetleri önemsiz gören bir anlayışın gelişip yayılmasına , hele bu anlayışın ,peygamber ocağı denilen Yeniçeri Ocağı ile kaynaşip bütünleşmesine ,ne Fatih'in ne de Sofu Bayezid'in müsaade etmesi düşünebilir mi?

Osmanlı Devlet Ricalinin böyle bir akımın içinde olması , Yeniçeri Ocağı'nın yüzyıllarca böyle bir akımla fetihten fetihe koşması nasıl mümkün olur.

Bu gün yazılan makaleler ve ansiklopedi maddelerinin bazıları , bu noktada eksik ve yanlış yorumlarla ,Şarkiyatçı Hristiyan Misyonerlerin yaklaşımını baz alarak insanların kafasını allak bullak etmektedirler.

Halbuki gerçek olan şey, Osmanlı Padişahlarının Hacı Bektaş-ı Veli'yi(ks) ve O'nun(ks) Makalat'ta anlattığı gerçek tasavvuf yolunu her zaman yüceltmış , üstün tutmuş ve baştacı etmiş olmasıdır.

Onlar , sadece bu mübarek yola dışarıdan maksatlı olarak sokulmaya çalışılan Hurufilik ve benzeri akımlarla mücadele etmiştir.

Çünkü bu akımların asıl maksadı Hacı Bektaş-ı Veli'nin(ks) Yolunu bulandırmak bu vesileyle , insanları Hakk'ın(cc) rızasına muhatap eden , devletine bağlayan , birlik ,dirlik ve beraberliği sağlayan, devlete fütühat kapılarını açan, Allah (cc) muhabbetini , Resulullah (as) muhabbetini, Velilik Yolunun Şahı İmam Aliyyürmürteza'nın (ra) muhabbetini, Şehid-i deşt-i Kerbela İmam Hüseyin'in(ra) muhabbetini , ehl-i beyt muhabbetini kana kana içiren bu mübarek kaynağı kirletmek, ibadetten , doğru itikattan uzaklaştırarak, Allah'ın(cc) ve Resulullah'ın(as) rızası hilafına akide ve davranış tarzları geliştirip , onların yardım ve himayesinden bu mübarek yolu uzaklaştırmak ve , dolayısı ile de , bu yolla irşad olup Hakk'a(cc) vuslat edecek , Osmanlı Devleti'ni yüceltecek şahsiyetlerin yetişmesine mani olmak, sonunda da Osmanlı Devletini çökertmek amaçlanıyordu.

Hızır Bali ,bu büyük hizmeti ifa ettikten sonra Miladi 1516 hicri 922 yılında Kırşehir Suluca karahöyükte ,Hakk'a(cc) vuslat etti.Ruhu pür fütuhları cennet bahçelerine pervaz eyledi.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin (ks) yakınında defn olundu.

Allah (cc) şefaathlerine nail eylesin.

Yavuz Sultan Selim Devri'nde , Dulkadiroğullarının, Osmanlılara tabi son emiri olan Şehsuvar Beyin oğlu Ali Bey, 1519 miladi , 925 hicri yılında üzerinde bir türbe yaptırdı. Aynı zat Hacı Bektaş-ı Veli (ks) Külliyesi içinde bir de mescid inşa ettirdi.

Balım sultan türbesinin iç kapısı üzerinde yer alan Arapça mensur kitabede şöyle denilmektedir.

Bu mübarek kubbeyi Şehsuvar oğlu Ali Bey , velilerin kutbu ,

Abdalların özü,Horasanlı Hacı Bektaş'ın (ks) oğlu, Resul Bali'nin Oğlu, Hızır Bali için 925 yılında yaptırdı..Allah (cc) kabrini nurlandırın.'